

УЧЕБНА ПРОГРАМА ПО ГЕОГРАФИЯ И ИКОНОМИКА ЗА VI КЛАС

I. ОБЩО ПРЕДСТАВЯНЕ НА УЧЕБНАТА ПРОГРАМА

Географското образование има определено място и значимост в подготовката на младите хора. Природо-общественият характер на географията дава възможност да се разберат пространствените измерения (аспектите) на взаимодействие между природата и обществото – един от най-актуалните въпроси на съвременността.

В VI клас продължава изучаването на учебния предмет *География и икономика*.

Съобразно Държавните образователни изисквания (ДОИ) в този клас се предвижда да започне изучаването на континентите и океаните на планетата, което определя и регионалния характер на курса. По този начин след овладяната най-обща представа за Земята се пристъпва към едно по-подробно изучаване на най-големите части на земната повърхност, което обогатява и прави по-конкретна картината на планетата.

Макрорамката е следната: Африка – Атлантически океан – Южна Америка – Северна Америка – Северен ледовит океан. Изучаването на останалите континенти и океани се предвижда да продължи в VII и VIII клас. В началото на курса се включват две теми с методологичен и теоретичен характер, които са необходима предпоставка за успешно изучаване на регионалния курс.

Основания за формулирането на очакваните резултати и за структурирането и подбора на учебното съдържание са следните: запазилите своята ценност традиции, които са доказали целесъобразността на това поддръжане на континентите и на използването на типологичния подход; формулираните цел и подцели на класа; постиженията на географската наука, трансформирани за дидактически цели; възрастовите особености на учениците; необходимостта от взаимодействие с обучението по учебните предмети от другите културнообразователни области (КОО) – „Обществени науки, гражданско образование и религия“ и „Природни науки и екология“; с ДОИ по гражданско образование¹ и особено с обучението в V клас; други основания са необходимостта от обвързване на изучавания материал с географията на родната страна и на родния край, с което продължава заложената още в V клас идея; промяната в наименованието на предмета, в което присъства икономиката, налага да се разшири проблематиката за стопанството.

В регионалния курс по география на континентите и океаните върху основата на ученото в V клас се овладява **комплекс от учебен материал**, който има свои особености – тук се затвърдяват въведените от V клас водещи идеи и се усвояват нови, напр. за изменението на политическата карта на Африка; върху основата на усвоени общи понятия в V клас (релеф, природна зона, стопанство) се усвояват системи от единични понятия (релеф на Африка, стопанство на Южна Америка и т. н), разкриващи специфичното и уникалното, което прави единичния географски обект неповторим. Общите понятия в този курс са малко – те се въвеждат съобразно особеностите на изучаваните територии, напр. при Африка – делта, естуар, пасати и т.н. Затвърдяват се общи закономерности и

---

¹ Очакваните резултати, които се свързват с ДОИ по гражданско образование са отбелязани със знак *.

се усвоява тяхното регионално проявление в континентите и океаните, напр. връзката между природните компоненти; затвърдяват се специфични географски умения и се формират нови, напр. четат се тематични карти, изработват се графични изображения и т.н.; затвърдяват се компетентности, модели на поведение и се формират нови, напр. оценяват (определят значението) географското положение, факторите за развитие и т.н.

Общият хорариум за задължителната подготовка в VI клас е 51 часа.

Учебната програма съдържа шест взаимнообусловени части, които формират рамката на класната образователна стратегия. В нея има много съществени нови моменти: 1. Коректно определяне целите на класа, които обхващат основните постижения на учениците в резултат от осъществяването на програмата. 2. Представяне на стандартите с декомпозирани (разчленени) очаквани резултати, с акцент върху това какво трябва да могат учениците (използва се глаголна форма). 3. Разгърнато представено учебно съдържание, което обхваща няколко елемента: теми с операционализирани (максимално конкретизирани) очаквани резултати до степен на измеримост; основни понятия и набор от дейности, адекватни на очакваните резултати; възможности за осъществяване на междупредметни връзки. 4. Нови идеи за контрола и оценяването. 5. Нови идеи за образователния процес, които имат препоръчителен характер.

Новият модел на учебната програма със заложената в него целенасоченост и комплексност е основа за ново качество на обучението в VI клас. Това обаче не би могло да се постигне без ново качество на учебниците и без активната подкрепа и участие на учителите.

II. ЦЕЛИ НА ОБУЧЕНИЕТО

Главната цел на обучението по *География и икономика* в VI клас е да продължи формирането и развитието на основите на географската култура на учениците като част от тяхната обща култура за разбиране и за разумна дейност в географското пространство на регионално ниво – чрез изучаване на избрани континенти и океани на планетата.

ПОДЦЕЛИ

1. Да се усвои от ученика система от географски **знания**, както следва: образуване на континентите и океаните; Африка – Атлантически океан – Южна Америка – Северна Америка – Северен ледовит океан.

2. Да продължи формирането на **умения**, както следва:

2.1. За получаване на информация от различни източници: *затвърдяване на въведени умения* – да наблюдава изображения (рисунок, снимка, схема); да се ориентира в природата и по карта; да чете географска карта, климатограма и хидрограма, стълбчеста диаграма; да събира информация от книги, чрез разговори; *въвеждане на нови умения* – да чете кръгова диаграма; профил на релефа.

2.2. За интерпретиране на информация: *затвърдяване на въведени умения* – да опише, да обяснява; *въвеждане на нови умения* – да характеризира, да сравнява; да групира географски обекти.

2.3. За представяне на информация: *затвърдяване на въведени умения* – да изработва схеми, скици, карта върху контурна карта на света; *въвеждане на нови умения* – да изработва стълбчеста и кръгова диаграма по един показател, маршрут за пътешествие и тематични карти върху контурна карта.

2.4. За генериране на информация: *въвеждане на нови умения* – да пише съчинение – разсъждение и отговор на научен въпрос.

3. Да продължи формирането на географски **компетенции и модели на поведение** в географското пространство, както следва:

3.1. За оценяване: *затвърдяване на въведени компетенции и модели на поведение* – да оценява (определя значението) на обекти, процеси; *въвеждане на нови умения* – да оценява географското положение на континент и страна, влиянието на природни и др. фактори за развитието на континент и страна.

3.2. За вземане на решение: *затвърдяване на въведени компетенции и модели на поведение* – да взема решение (при избиране на източници, дейности и начини за представяне на информация); *въвеждане на нови умения* – да избира и да мотивира дейности и форми на организация, вкл. работа в екип; да изразява мнение и да разговаря по географски въпроси; да представя и защитава географски маршрути.

4. Да продължи формирането (затвърдяването, развитието) на **ценности** (отношения и стойности): интерес към географията на континентите и океаните; светогледни идеи, свързани с разбиране на взаимодействието и динамиката на обекти, процеси и събития; нравствено-естетически ценности, насочени към разбиране на някои проблеми на хората в различните континенти, на необходимостта от сътрудничество, взаимопомощ, опазване на природата.

III. Очаквани резултати		IV. Учебно съдържание (теми, понятия, контекст и дейности, междупредметни връзки)			
Ядра на учебното съдържание	Очаквани резултати на ниво учебна програма	Очаквани резултати по теми	Основни нови понятия (по теми)	Контекст и дейности	Възможности за междупредметни връзки
1.	2	3	4	5	6
<p>Ядро 5. Източници на информация и работа с тях.</p>	<p>Стандарт 1: Разпознава и използва елементите на географската карта; различава видовете географски карти и основните способи за картографиране.</p> <p>Очаквани резултати:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Обяснява елементите на картата. 2. Обяснява и разпознава видове карти. 	<p>Ученикът трябва да усвои:</p> <p>Тема 1. Още за географската карта</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Обяснява елементите на географската карта – математически (машаб, градусна мрежа) и географски елементи (съдържание на картата). 2. Обяснява и сравнява географски карти според съдържанието и машаба. 	<p>Математически елементи – географски координати.</p> <p>Съдържание на картата. Видове карти.</p>	<p>На ученика трябва да се даде възможност да:</p> <p>изпълнява дейности с изучените елементи на картата;</p>	<p>Математика (V клас)</p> <p>Процент. Кръгова диаграма. Чете и интерпретира информация от таблица, графика, диаграма.</p> <p>Български език и литература (V клас)</p> <p>Изготвяне на съчинение-описание.</p> <p>Български език и литература (VI клас)</p> <p>Изготвяне на съчинение-разсъждение и отговор на научен въпрос.</p>
<p>Ядро 3. Географска картина на света.</p>	<p>Стандарт 1: Оценка на значението на важни събития и открития за опознаването на света и развитието на географското познание.</p> <p>Очаквани резултати:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Обяснява формирането и развитието на съвременните континенти и океани. 	<p>Тема 1. Формиране и развитие на континентите и океаните на планетата</p> <p>Очаквани резултати:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Проследява образуването на съвременните континенти и океани. 2. Доказва, че континентите и океаните се движат. 	<p>Пангея</p> <p>Гондвана</p> <p>Лавразия,</p> <p>литосферни плочи</p>	<p>модела на движението и разположението на континентите;</p>	

	<p>Стандарт 2: Характеризира специфичните особености на природата на континентите, обяснява причините за тях и прави заключения за зоналността като основна географска закономерност. Очаквани резултати:</p> <p>1. Определя географското положение, границите и големината на континента Африка. Бряг и брегова линия. Посочва големината му. Описва опознаването и изследването му.</p> <p>2. Описва и обяснява природата на континента по природни компоненти и по природни зони.</p> <p>3. Назовава и описва защитени обекти и изразява мнение за необходимостта от опазване на природата на континентите и океаните.</p> <p>4. Представа в подходящо изображение (схема, рисунка) специфичните особености, неповторимото в природата на континента.</p>	<p>Тема 1. Географско положение, граници и големина. Брегове и брегова линия на Африка. Опознаване на континента Очаквани резултати:</p> <p>1. Определя географското положение и границите на Африка по карта.</p> <p>2. Описва бреговете и бреговата линия по карта.</p> <p>3. Определя значението на географското положение, границите, брега и бреговата линия като фактор за заселване и за развитие на стопанството.</p> <p>4. Описва опознаването и изследването на континента от Вашко да Гама, Дейвид Ливингстън.</p> <p>Тема 2. Природата на Африка Очаквани резултати:</p> <p>1. Описва и обяснява природните компоненти: Релеф – обща характеристика (формиране; главни черти: с.р.н.в., подялба – Северозападна – ниска и Югоизточна – висока, представителни форми в тях: Сахара, обл. Судан, Килиманджаро и др.). Полезни изкопаеми – обща характеристика; видове, териториално разпределение. Климат- фактори, елементи, климатични пояси (екваториален, субекваториален, тропичен, субтропичен), планинска област. Води – обща характеристика: главен вододел, отточни и безоточни области, характеристика на представителни реки (Нил, Конго, Замбези) и езера (Виктория, Танганика); използване и опазване на водите.</p> <p>2. Характеризира природните зони в континента (екваториални гори, савани, тропични пустини,</p>	<p>Географско положение на континент Канал Континентален остров</p> <p>Зоналност Плнинска земя</p> <p>Климатични пояси и области. Сух и влажен тропик. Пасати.Субекваториален и субтропичен пояс. Вододел.Отточна и безотточна област. Делта, естуар. Водопад. Форми на релефа, образувани от вятъра.</p>	<p>показва на карта крайните точки на континент и определя географските им координати; изчислява разстояние с помощта на мащаба; нанася на контурна карта граници, форми на бреговата линия;</p> <p>характеризира природен обект (планина, река, природна зона) по определени правила; изобразява върху контурна карта особености на природни компоненти, природни зони и избрани природни обекти; съставя, описва и представя (зачитава) маршрут за</p>	<p>„Човекът и природата“ (V клас) Конвекция Преходи между състоянията на телата Температурна аномалия на водата.Характеризира въздуха като смес – значение и замърсители.</p> <p>„Човекът и природата“ (VI клас) Зависимост на атмосферното налягане и налягането на течностите от височината и дълбочината. Физични и химични свойства на веществата. Значение и приложение на</p>
--	---	--	---	--	---

	<p>★ Стандарт 3: Разкрива особеностите на населението и неговата стопанска дейност по континенти и прави изводи за проблемите им. Очаквани резултати: 1. Характеризира населението, политическата карта и стопанството на континента. 2. Представя в подходящо изображение специфичните особености на населението, политическата карта и стопанството на континента. 3. Изразява мнение за типични проблеми на населението, на стопанството на континента, в политическия живот.</p>	<p>субтропични гори и храсти) и планинска област по съществени признаци – географско разположение; обхват; климат и води; почви, растителност и животински свят; стопанско значение и опазване. 3. Назовава и описва защитени територии и обекти - Серенгети. 4. Изработва контурни карти, рисунки, графични изображения, съчинение-описание за природата на Африка.</p> <p>Тема 1. Население на Африка Очаквани резултати: 1. Характеризира населението на континента по карта: брой, разпределение, расов състав. Бит и култура. 2. Представя някои особености на населението в избрано изображение. 3. Изразява мнение за типични проблеми на населението (недохранване, неграмотност, епидемии, военни конфликти).</p> <p>Тема 2. Политическа карта на Африка Очаквани резултати: 1. Характеризира политическата карта на континента: изменение и съвременно състояние. Организация за африканско единство (ОАЕ). 2. Групира страните в континента по съществени признаци : площ, брой на населението, форма на държавно управление. Тема 3. Стопанство на Африка Очаквани резултати: 1. Характеризира стопанството на континента - водещи фактори, развитие, съвременно състояние. 2. Обяснява териториалното разпределение на основни стопански отрасли.</p>	<p>Местно и преселено население Гъстота на населението. Колония Монокултурно земеделие Разширяване на пустинята.</p>	<p>мислено пътешествие; пише съчинение-описание и с помощта на литературни източници; чете тематични карти; изобразява върху контурна карта особености на населението; разговаря за живота на хората; изчислява средна гъстота; разговаря за проблемите на стопанството; изработва стопанска карта върху контурна карта за група страни или за избрана страна;</p>	<p>веществата и химичните реакции. Аргументира и илюстрира с примери взаимовръзката природа – човек.</p>
--	---	--	--	--	--

	<p>Стандарт 4. Представя географския облик на избрани страни и по-важните градове в тях. Очаквани резултати: 1. Характеризира избрани страни. 2. Представя в подходящо изображение специфичните особености на група страни или на избрани страни.</p> <p>Стандарт 2: Характеризира специфичните особености на природата на континентите (или на океаните). Очакван резултат 1. Определя географското положение на Атлантически океан, характеризира природата и оценява стопанското му значение.</p>	<p>3.Изявява мнение за типични проблеми на стопанството: зависимост от природни явления, зависимост от развити страни, недостатъчно използване на природните ресурси.</p> <p>Тема 1. Страни в Африка Очаквани резултати: 1. Групира страни по териториален признак: страни в Северна, Централна и Южна Африка. 2. Характеризира група страни по признаците: географско положение, площ, типични черти на населението, стопанството, бита и културата. 3. Характеризира представителна страна от всяка група по признаците: географско положение, площ, типични черти на природата, населението, стопанството, столица, по-големи градове (Египет - Кайро, Нигерия - Лагос, РЮА -Йоханесбург).</p> <p>Тема 1. Атлантически океан Очаквани резултати: 1. Определя географското положение, границите и големината на Атлантически океан по карта. Описва опознаването и изследването му (Колумб). 2. Характеризира природните особености: релеф на океанското дъно; въздушни маси и динамика на океанските води; организмов свят. 3. Оценява значението на океана: ресурси (минерални и биологични); използване (морски пътища и съобщения, пристанища); опазване.</p>	<p>Айсберг. Урагани.</p>	<p>съставя, описва и представя (защитава) маршрут за мислени пътешествия по карта; пише съчинение - описание за група страни или за избрана страна и по литературни източници;</p> <p>изобразява върху контурна карта особеностите на океана; проучва информация и разговаря за океана;</p>	<p>Домашна техника и икономика (V клас) Разпознава икономически показатели - разходи и приходи, цена, себестойност. Домашна техника и икономика (VI клас) Фирма, капитал, бизнес, бюджет, конкуренция. Различава пари – капитал.</p>
--	--	--	-------------------------------	---	--

	<p>Стандарт 2: Характеризира специфичните особености на природата на континентите, обяснява причините за тях и прави заключения за зоналността като основна географска закономерност.</p> <p>Очаквани резултати:</p> <p>1. Определя географското положение, границите и големината на континента Южна Америка. Бряг и брегова линия. Описва опознаването и изследването му.</p> <p>2. Описва и обяснява природата на континента по компоненти и по природни зони.</p> <p>3. Назовава и описва защитени обекти и изразява мнение за необходимостта от опазване на природата на континентите и океаните.</p> <p>4. Представя в подходящо изображение специфичните особености, неповторимото в природата на континента.</p>	<p>Тема 1. Географско положение, граници и големина на Южна Америка. Бряг и брегова линия. Опознаване на континента</p> <p>Очаквани резултати:</p> <p>1. Определя географското положение, границите и големината по карта.</p> <p>2. Описва бреговете и бреговата линия по карта.</p> <p>3. Определя значението на географското положение, границите, брега и бреговата линия като фактор за заселване, за развитие на стопанството.</p> <p>4. Описва опознаването и изследването на континента (Колумб, Америго Веспучи, Магелан, Хумболт).</p> <p>Тема 2. Природата на Южна Америка</p> <p>Очаквани резултати:</p> <p>1. Описва и обяснява природните компоненти: Релеф – обща характеристика: формиране; главни черти: ср.н.в., подялба: Западна – високопланинска, Средна – низинна, Източна – нископланинска; представителни форми в тях: Анди, Амазонска низина и др. Полезни изкопаеми – обща характеристика:</p>	<p>Профил на релефа.</p>	<p>определя географските координати на крайните точки на континент; изчислява разстояния с помощта на мащаба; нанася на контурна карта граници, форми на бреговата линия;</p> <p>изобразява върху контурна карта особености на природни компоненти и природни зони; съставя, описва и представя</p>	<p>История и цивилизация (V клас) Хронология, държава, империя, християнство и ислям</p> <p>История и цивилизация (VI клас) Формира нагласи за съжителство на хора от различни религиозни и културни общности. Модернизация на стопанския живот.</p>
--	--	---	--------------------------	---	--

	<p>* Стандарт 3: Разкрива особеностите на населението и неговата стопанска дейност по континенти и прави изводи за проблемите им.</p> <p>Очаквани резултати:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Характеризира населението, политическата карта и стопанството на континент. 2. Представя в подходящо изображение специфичните 	<p>произход, видове, териториално разпределение. Климат – фактори, елементи, климатични пояси (екваториален, субекваториален, тропичен, субтропичен, умерен) и планинска област. Води – обща характеристика: главен вододел, отточни и безоточни области, характеристика на представителни реки (Амазонка, Парана, Ориноко), езера (Титикака), водопади (Анхел, Игуасу); използване и опазване на водите.</p> <ol style="list-style-type: none"> 2. Характеризира природните зони в континента (екваториални гори, савани, степ, планинска област) по съществени признаци – географско разположение; обхват; климат и води; почви, растителност и животински свят; стопанско значение и опазване. 3. Сравнява природни компоненти и природни зони на Африка и Южна Америка. 4. Назовава и описва защитени територии и обекти – национален парк Амазонка. 5. Изработва контурни карти, рисунки, графични изображения, съчинение-описание за природата на Южна Америка. <p>Тема 1. Население на Южна Америка</p> <p>Очаквани резултати:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Характеризира населението на континента по карта: брой, разпределение, расов състав. Бит и култура. 2. Представя някои особености на населението в избрано изображение. 3. Изразява мнение за типични проблеми на населението - недохранване в някои страни, неграмотност, социални проблеми (борба срещу разпространението на наркотици). 4. Оценява расовата и етническа търпимост между хората. 	<p>Селвас, льянос, кампос, пампа</p> <p>Местно население - индианци. Смесено население - метиси, мулати, самбо.</p>	<p>(защитава) мислен маршрут за пътешествие; пише съчинение-описание и с помощта на литературни източници; чете и сравнява графични изображения - профил на релефа, климатограми и хидрограми; изработва хидрограма; характеризира природен обект по определени правила; чете тематични карти; изобразява особеностите на населението върху контурна карта; разговаря за живота на хората; изчислява средна гъстота; изработва</p>
--	--	--	---	--

	<p>особености на населението, политическата карта и стопанството на континента.</p> <p>3. Изразява мнение за типични проблеми на населението, на стопанството на континента, в политическия живот.</p>	<p>Тема 2. Политическа карта на Южна Америка. Очаквани резултати:</p> <p>1. Обяснява особеностите на политическата карта на континента - изменение и съвременно състояние. Организация на американските държави.</p> <p>2. Групира страните в континента по съществени признаци: площ, брой на населението и форма на държавно устройство.</p> <p>Тема 3. Стопанство на Южна Америка. Очаквани резултати:</p> <p>1. Определя и обяснява особеностите на стопанството на континента – водещи фактори, развитие, съвременно състояние.</p> <p>2. Обяснява териториалното разпределение на основни стопански отрасли.</p> <p>3. Изразява мнение за типични проблеми на стопанството: недостатъчно използване на природните ресурси; изсичане на горите на Амазония; екологични проблеми – замърсяване при нефтодобив; зависимост от природни бедствия; зависимост от развити страни.</p>	<p>Плантация</p>	<p>стълбчеста диаграма; пише отговор на научен въпрос;</p>	<p>изработва политическа карта върху контурна карта;</p> <p>провежда разговор за проблемите на стопанството; изработва стопанска карта върху контурна карта; изработва кръгова диаграма;</p>
--	--	---	------------------	--	--

	<p>Стандарт 4. Представя географския облик на избрани страни и по-важните градове в тях. Очаквани резултати: 1. Характеризира избрани страни. 2. Представя в подходящо изображение специфичните особености на група страни или на избрани страни.</p> <p>Стандарт 2: Характеризира специфичните особености на природата на континентите, обяснява причините за тях и прави заключения за зоналността като основна географска закономерност. Очаквани резултати: 1. Определя географското положение, границите и големината на континент. Бряг и брегова линия. Описва опознаването и изследването му. 2. Описва и обяснява природата на континент по</p>	<p>Тема 1. Страни в Южна Америка Очаквани резултати: 1. Групира страни по териториален признак: в Западната част – Андски държави; в Източната част. 2. Характеризира група страни по признаците: географско положение, площ, типични черти на населението, стопанството, бита и културата. 3. Характеризира представителна страна от всяка група по признаците: географско положение, площ, типични черти на природата, населението, стопанството, столица, по-големи градове (Чили-Сантяго, Бразилия – Рио де Жанейро, Сау Паулу, Аржентина – Буенос Айрес). 4. Сравнява населението, политическата карта и стопанството на Южна Америка и Африка. 5. Представя особеностите на населението, политическата и стопанската карта в подходящи изображения.</p> <p>Тема 1. Географско положение, граници и големина на Северна Америка. Бряг и брегова линия. Опознаване на континента. Очаквани резултати: 1. Определя географското положение, границите и големината по карта. 2. Описва бреговете и бреговата линия по карта. 3. Определя значението на географското положение, границите, брега и бреговата линия като фактор за заселване и за развитие на стопанството. 4. Описва опознаването и изследването на континента от викингите, Колумб, Беринг.</p>	<p>Архипелаг.</p>	<p>изработка стопанска карта на групи страни или на отделна страна върху контурна карта; съставя, описва и представя (зачитава) маршрут за мислено пътешествие; пише съчинение - разсъждение или съчинение-описание за група страни или за избрана страна; определя географските координати на крайните точки на континент; изчислява разстояния с помощта на мащаба; нанася на контурна карта граници, форми на брегова линия;</p>
--	--	--	-------------------	---

компоненти и по природни зони.
3. Назовава и описва защитени обекти и изразява мнение за необходимостта от опазване на природата на континентите и океаните.
4. Представа в подходящо Изображение специфичните особености, неповторимото в природата на континента.

Тема 2. Природата на Северна Америка
Очаквани резултати:

1. Описва и обяснява природните компоненти:
 Релеф – обща характеристика: формиране; главни черти: ср.н.в., подялба: Западна – високопланинска, Средна – низинна, Източна – нископланинска; представителни форми в тях: Кордилери, Мисисипска низина, Апалачи и др.
 Полезни изкопаеми – обща характеристика; произход, видове, териториално разпределение.
 Климат – фактори, елементи, климатични пояси (субекваториален, тропичен, субтропичен, умерен, субполярнен, полярнен) и планинска област.

Води– обща характеристика: главен вододел, отточни и безотточни области, характеристика на представителни реки (Мисисипи, Макензи, Колорадо), езера (Големи американски езера), водопади (Ниагарски); използване и опазване на водите.

2. Характеризира природните зони в континента (от влажни тропични гори до ледени пустини) по съществени признаци – географско разположение; обхват; климат и води; почви, растителност и животински свят; стопанско

Каньон.
 Умерен климат-океански и континентален.
 Субполярнен климатичен пояс.
 Торнадо.
 Ледникови езера.
 Меандър.
 Прерии, тайга,
 Тундра.
 вечнозамръзнали почви

нанася върху контурна карта особености на природните компоненти и природните зони; съставя, описва и представя (защитава) маршрут за пътешествие; пише съчинение-описание или съчинение-разсъждение и с помощта на литературни източници; чете тематични карти;

	<p>* Стандарт 3: Разкрива особеностите на населението и неговата стопанска дейност по континенти и прави изводи за проблемите им. Очаквани резултати: 1. Характеризира населението, политическата карта и стопанството на континента.</p> <p>2. Представя в подходящо изображение специфичните особености на населението, политическата карта и стопанството.</p> <p>3. Изразява мнение за типични проблеми на населението, на стопанството на континента, в политическия живот.</p>	<p>значение и опазване.</p> <p>3. Сравнява природни компоненти и зони на Южна и Северна Америка.</p> <p>4. Назовава и описва защитени природни територии и обекти - Йелоустоунски национален парк, Гранд каньон.</p> <p>5. Изработва контурни карти, рисунки, графични изображения, съчинение за природата на континента.</p> <p>Тема 1. Население на Северна Америка. Очаквани резултати: 1. Характеризира населението на континента по карта: брой, разпределение, расов състав. Бит и култура. 2. Представя някои особености на населението в избрано изображение. 3. Изразява мнение за типични проблеми на населението – ярък контраст между живота на богати и бедни в Северна и Централна Америка; нелегална миграция; висока раждаемост в Централна Америка. 4. Оценява расовата, религиозната и етническа търпимост между хората.</p> <p>Тема 2. Политическа карта на Северна Америка Очаквани резултати: 1. Обяснява особеностите на политическата карта на континента– изменение и съвременно състояние. НАФТА. 2. Групира страните в континента по съществени признаци : площ, брой на населението и форма на държавно устройство.</p>	<p>Ескимоси</p>	<p>изобразява особеностите на населението върху контурна карта; разговаря за живота на хората; изчислява средна гъстота; изработва стълбчеста диаграма;</p>	
--	---	---	-----------------	---	--

V. КОНТРОЛ И ОЦЕНЯВАНЕ НА РЕЗУЛТАТИТЕ ОТ ОБУЧЕНИЕТО

Контролът в обучението по *География и икономика* има две основни функции: управленска – да предоставя информация на учителя за постиженията на учениците и за въздействия при необходимост с оглед постигането на проектираните в учебната програма резултати; формираща функция – да стимулира учениците, да затвърдява знания и начини за дейност, да формира позитивно отношение към контрола и оценяването и т. н.

Постигането на целите и на основните идеи в учебната програма предполага провеждането на два вида контрол: периодичен – за установяване на входното равнище на учениците, тематичен и годишен; текущ, който е урочен. Всеки от тези видове контрол има свои функции в контекста на цялостния образователен процес.

Учебната програма съдържа образователни стандарти и конкретно формулирани очаквани резултати, които ще бъдат проверявани и оценявани и на национално ниво (чрез национален мониторинг), затова усилията на учителите трябва да бъдат насочени към следното: много точно да определят целта на контрола (защо?), от което ще произтичат и останалите решения: какво да бъде съдържанието на контрола (знания, умения, компетенции, модели на поведение) и на какво равнище на усвоеност да се проверяват – знаене, разбиране, приложение, анализ, синтез, оценка (по Блум) (вж. таблицата); равнището е посочено чрез използвания поведенчески термин (глагол) при очакваните резултати. Например ако в програмата се изисква ученикът да обяснява климата на Северна Америка, трябва непременно да се постави такава задача; каква да бъде формата на контрола: общокласна, групова или индивидуална; какъв да бъде начинът на представяне на резултатите – устно, писмено, графично, практически; какъв инструментариум (въпроси и задачи) ще се използва – готов (от учебника или от сборници), или съставен от учителя.

Предвид наличието на стандарти, които трябва да се постигат от всички ученици, все повече се налага интензифицирането на контролната дейност, т.е. тя да обхваща всички ученици, с форми и методи, позволяващи това да става за кратко време.

Равнищата на усвоеност за VI клас и съответстващите им поведенчески термини (глаголи) са представени в таблицата:

Равнища на усвоеност	Глаголи
Знаене	Назовава, описва, определя, проследява, разграничава, разпознава.
Разбиране	Илюстрира, посочва пример, обяснява, групира, сравнява.
Приложение	Характеризира, посочва на карта, представя в изображение, чете графично или картографско изображение.
Анализиране	Доказва.
Синтезиране	Групира.
Оценяване	Изразява мнение, определя значение, оценява.

VI. МЕТОДИЧЕСКИ ИЗИСКВАНИЯ ПО ПРИЛАГАНЕ НА УЧЕБНАТА ПРОГРАМА

Успешното приложение на учебната програма предполага: внимателно проучване и открояване на новите моменти в нея; избор на учебник, който предлага най-добри възможности за постигане на целите; планиране и оптимално (най-целесъобразно) органи-

зиране и осъществяване на образователния процес в конкретната училищна среда. Последното е свързано с необходимостта от друго качество на взаимодействието между учителя и учениците; хуманизиране – утвърждаване на нови социални роли за постигане на своеобразно сътрудничество, партньорство, взаимно уважение и възискателност за постигане на общите цели; социологизиране – създаване на друга среда за общуване между участниците, в която да има работа в малки групи (напр. по двама на чин) и в големи групи, работа в екип, използване на интерактивни техники (напр. „мозъчна атака“, ролева игра и др.); технологизиране – използване на съвременни образователни технологии, в основата на които да стои учебната ситуация – учебна задача и съответни форми, методи и средства за нейното изпълнение. Голяма роля в това отношение може да играе учебникът.

В VI клас се осъществяват познатите три типа уроци: за усвояване на нови знания, за дейност (включително и практическа работа), за обобщение и учебно занятие за контрол, които могат да бъдат в съотношение 30:10:5:5.

Регионалният характер на курса извежда на преден план формирането на системи единични понятия и свързаните с тях регионални закономерности, усвояването на водещи идеи и различни начини за дейност. Известни са класически и нови методики и технологии за тяхното овладяване. При понятията се акцентира върху географската характеристика, за която се използват типологични подходи във вид на предписания, правила (за характеризирани на релеф, на население, на стопанство на даден континент и т.н.); при начините за дейност – на обяснението на начина и на уменията (способността) да се изпълнява в този клас вярно и по-бързо, със собствени идеи; при водещите идеи се акцентира на изказването и обяснението им. Особено място трябва да заеме и актуализирането (припомнянето) на усвоените знания и умения, както и свързването на изучавания материал с родната страна и родния край.